ВІКНА.

НАРИС

Катерини Гриневичевої.

В тих вікнах довго було темно. Як слїпі, старечі зїниці дивились вони в далечінь залиту лїлїовим повітрєм. Нечулі, мертві плями, що їх безрух і пустка поволікли плїсню вічного смутку. Їх вигляду і днем і нічю не зміняло нїщо, хиба лїсові тїни, що громадами заходили тут холїтатись.

Я бачила малюнки, на яких цїлі комплєкси барв виключно тємних складали ся на образ невипуклий і немов прислонений, а проймаючий тугою й острахом, як усе те, що не піддаєть ся зрозуміню.

Вони незамітні нїчим — сказати-б, позбавлені предметовости — в кождої точки погляду дають фіктивні постати річий і фіктивну скількість вражінь. Се впрочім не безпосередні знимки форм, тілько їх психічні перекрої.

Моя уява на силу давала їм вид вишукуючи до них живі, орґанїчні рівнобіжні.

Вони бувало представлялись менї валом фйордів, велитнїв, обернених проклятєм божим у камінь. Вони завішені над непроглядною масою води, що стоїть у маєстатї гордої наруги, як кожда тайна велика й болюча. Обернені скалїченими лицями против неба вони, здаєть ся, беруть його на сьвідка своєї нечуваної кривди. На них історія їх бутя, писана слово за словом нагальними приливами води, лєґіонами вихрів, що віки цїлі злизували з них живу барву в безконечнім своїм походї. Історія божеських болїв і одушевлень, писана знаками похожими на кроваві рани.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-08-02 16:49 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112107989995
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Нагробок часу.

І все, коли я приглядала ся таким чи подібним образам, мені силоміць пригадувала ся казка, що колись зворушувала мене. Говорить ся в ній про дівчину-царівну, що шукаючи пропащого милого прийшла на край великого моря і побачила лїс камяних людий. Очи без сьвітла, як вистиглі зорі, обернені в далеку далечінь. Збруї на них іржа їла, а пера на шоломах зотлїли від сонячного вогню. А в кождого на груди як на мармуровій плитї писані останні слова, якими вони в такий вечір колись прощали житє.

У одного: Поглянь, Гадасо, як цвите наша любов.

У другого: За тобою черга — час кинути кости.

У третого: Я втомлений, хочу заснути.

Над ними червоною загравою палало вечірнє сонце. І ті слова писані в каміню заливало кровю.

Мабуть годї сказати що небудь докладнїйше про малюнки того рода, хиба те одно, що з них сходить на нас тупий утиск і неспокійна туга, а глубокість їх перспектив відбиваєть ся у нас як у бездонній водї — в чімось болючім. І не опускає нас вражінє, що ми посуда, в якій флюїд ідеї, захований у данім образї, знаходить кінцеву свою постать і імя.

Я не могла оперти ся злудї і бачила в тих вікнах ряд образів — прислонених.

Дивилась ними душа опущеного житя, сумна до смерти.

— — — — — — — — — — — — — — —

Про що думаєш, дитино? Покинь.

Я мав сеї ночи гарний сон, мамо. Ти вела мене за руку в велику сьвятиню, між чорну купу людий. Я не бачив там таких як я, тілько страшних якихсь старців і похилені жінки. Мені було зимно, лячно і я ледви піднїмав очи на високі пульти співаків. У сьвітлї лямпіонів я розпізнавав їх лиця — і видались мені шаленими. Мене гнало геть відси, і як би не ти...

Але я в сю мить отямив ся, що се ми обоє ходимо в лїсї і слухаємо як шумить: „Величай душе моя...“

Він піднїс ся і похилив ся наперед як птах, коли налякаєть ся й думає злетїти. А потому голосом здавленим і чужим прошептав з тиха:

— А преціньвін співає.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-08-02 16:49 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112107989995
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Ми глянули перед себе і мабуть в одній хвилі спостерегли на стежці де-не-де прислоненій деревами незнайому жінку. Вона йшла дуже поволи — видавалась утомлена. На ній була дуже довга, біла одежа перепоясана грубим шовковим шнуром. З під білої хустки, легкої як імла, розсипувалось пишне волося. Лагідні вузли спадали на карк і сьяли глубоким блиском, немов вилиті з бронзу. В одній руці у неї був жмут лїсового зїля і цьвітів, що ростуть над тихими лиманами рік. Другу руку, з якої зсунув ся рукав отвертий і широкий, вона піднесла до очий, бажаючи розпізнати щось на безхмарнім обрію.

Се темна стїна лїсів по стрімких збочах гір, здавало ся, сходила во шумом пахучих псальмів у якийсь радісний Ханаан — долину тиші.

Як невдержна юрба народа, що покидає жебрачі пяди землї не оглядаючись за себе ні разу, вони йшли в золотаву передвечірню блїдість, що клала на них останні ґльорії дня, як чуле і милосерне слово спокою. Незнайома приглядалась довго в сумнім захватї.

Крізь вузкі пальцї простерті над чолом плили на її лице золотисті смуги, розщіплені де-не-де на промінє. Жива зелень папоротий і понс рябини повторялись у них слабими відтїнками і обливали се одушевлене лице якимсь містичним кольоритом.

Коло неї виспівуючи увихалась дитина. Ясноволоса, в одній сорочечцї. Довгою паличкою обдертою з кори вона стинала пестрі головки грибів, розкинені посеред моху. Або підносила з землї якийсь каміньчик срібний і блакитний і з веселим вигукуванєм доганяла маму.

Я поглялула з черги на самітний дім. Виходив їм на зустріч цїлим рядом відхилених вікон. Маєстат великого спокою і якась людська доброта малювали його красою, якої доси не було на нїм. Упоєні дивом бодяки сипали мягкі, рожеві пухи, рознїмаючи крилате галузя рухом сонним як зітханє пільги. Вовча ягода заходилась шкарлатним румянцем утіхи — її довгі стебла як королївські скиптри піднїмались о голову над усї корчі.

З трепетом зворушеня споглядали сосни зі своїх синїх високостий, подаючи одні одним неймовірні оповісти дня. Чим раз більше нїміли, ставали безтїлесні, немов потонули в наркозї, в якій губить ся чоловік серед осліпляючого блиску.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-08-02 16:52 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112107989995
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

А там, останнє вікно було отворене на розстіж. Старожидівський сьвічник, що горів завішений на стелї, відбивавсь на нїм цїлий чудовим міражем. Як одушевлені думки двигали його кудись у гору ті опалєві явища. На скрізь перетяте пречистим сьвітлом вікно палало в вечірній тїни, як перлова мушля.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Того дня сьвіт устав сїрий, як по пожежі. Вже з ранку був смуток хмарного заходу. Кожда галузка прихилялась до землї сполювіла і хора. На конарах жалісними скаргами повисла чатина. Нї каплї роси не було на травах. Безсонячна спека всверлювалась і пила.

Того дня повітрє було гірке як іссоп. Нї один голос не заблукав ся під мій поріг. Навіть ріка, утаєна в зеленій тьмі, замкнула мову.

Дорогою жар видимо ступав по камінях. Малі вижолобленя, криниці ластівок висохли і покрились пилом. Усе, що стрічала я по дорозї в той день спраги, мало вигляд тричи пригнобленнй і проклятий.

Аж над вечір лїс прокинув ся з непритомної задуми і викинув із себе крик дужий, роздертий, як грім. Слїдом за ним, при самих відземках дерев зірвались шепоти, зітханя, плач невгамований, і як шум водопаду понеслись з вихром по яругах.

Тяжкі хмари злетїли на самі вершки сосон і бачило ся, що дерева стали велитнями і на струпішілім сьвітлї місяця кладуть пальцї — тїни.

Міріяди разів меньші вони відбивались на чорнім склї вікна, дріжучи, огидливі, як лиликові крила. В глубинї кімнати високо над землею горіли два сьвітла. В золотій млї відтинались остро тонкі обриси старинного сьвічника, а просто під ним видні були на чімсь нерухомі, босі малесенькі ноженята. Вони оперті мабуть о жмут пахучого зїля.

При них два вузкі листки проміня здавали ся також нерухомі. Тілько деколи глубокий, перелетний віддих повітря тручав їх тугі контури і тодї вони стулювались з укоса, як уста чиїсь скривлені терпінєм. Або зівяла галузка ожини висша над усї і рясніїша опадала поволи долів, зачеркаючи зімнятим листєм велике півколесо.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-08-02 16:53 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112107989995
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

В однім кутї кімнати молила захисту сутінь ночи. Припадала до білої стїни і опирала на нїй рамена тяжкі з трівоги. Стїна угиналась під тим натиском і одним боком западала ся в землю.

Як чутя з тьми і огню йшли ті рухи по шибі вікна і добували з його нутра якісь риси, слїди, спомини...

Смуги сьвяті, дороги слїз пролитих під хрестом землї. Міць даремних поривань — і упадок з висоти духа. Острах очий, виплаканих і немічних, що силують ся спостерегти і не годні.

— — — — — — — — — — — — — — —

На білій хустї сьвітла висїв сей образ умерлий три днї і три ночи.

Generated on 2015-08-02 16:52 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112107989995
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN